

VAI TRÒ CỦA TRUYỀN THÔNG ĐẠI CHÚNG ĐỐI VỚI VIỆC PHÁT HUY DÂN CHỦ Ở CƠ SỞ TẠI VIỆT NAM HIỆN NAY

Nguyễn Thị Kim Quế^a
Trần Trương Gia Bảo^b

^aĐại học Cần Thơ
Email: ntkque@ctu.edu.vn

^bThành phố Cần Thơ
Email: giabaocantho@gmail.com

Ngày nhận bài: 21/10/2020

Ngày phản biện: 05/11/2020

Ngày tác giả sửa: 09/11/2020

Ngày duyệt đăng: 12/11/2020

Ngày phát hành: 20/11/2020

DOI:

<https://doi.org/10.25073/0866-773X/476>

Bằng việc sử dụng một số phương pháp cơ bản như kế thừa, phân tích tài liệu và các thao tác tổng hợp, so sánh, bài viết đã làm rõ vai trò của truyền thông đại chúng đối với việc phát huy dân chủ ở cơ sở của Việt Nam hiện nay. Thông qua đó nhằm cung cấp luận cứ khoa học cho việc hoạch định chính sách và tổ chức thực hiện có hiệu quả việc phát huy dân chủ ở cơ sở của nước ta trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: Truyền thông đại chúng; Dân chủ; Phát huy dân chủ ở cơ sở.

1. Đặt vấn đề

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định nước ta là nước dân chủ. Nghĩa là Nhà nước do nhân dân làm chủ, chế độ ta là chế độ dân chủ, tức là nhân dân là người chủ, địa vị cao nhất là nhân dân, vì nhân dân là chủ, “trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân” (*Hồ Chí Minh toàn tập (tập 10)*, 2011, tr.453). Thực hành dân chủ như chiếc chìa khóa để giải quyết mọi khó khăn, thực hiện tiến bộ và phát triển xã hội.

Trong hệ thống chính trị nước ta thì cấp cơ sở là nơi gần, hiểu và gần gũi với người dân nhất. Đây cũng là nơi trực tiếp thực hiện chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Muốn phát huy dân chủ, nhất là dân chủ ở cơ sở thì phải thường xuyên phát hiện và tháo gỡ những rào cản dân chủ trong thể chế, bộ máy và con người lẫn những biểu hiện trong tâm lý, ý thức, lối sống, phong tục của cá nhân và cộng đồng. Phát huy dân chủ ở cơ sở không chỉ là tập trung cải cách hành chính, đổi mới tổ chức cán bộ, nâng cao chất lượng cán bộ mà còn cần quan tâm tới việc xây dựng lối sống, giáo dục nâng cao nhận thức cho con người, cho mọi tầng lớp nhân dân.

Hiện nay, trong bối cảnh toàn cầu hóa và đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, có một nhân tố quan trọng không thể thiếu trong phát huy dân chủ ở cơ sở đó chính là truyền thông đại chúng. Truyền thông đại chúng đã, đang và sẽ ngày càng trở thành nhu cầu thông tin cơ bản, quan trọng đối với nhân dân trong xã hội. Bên cạnh những phương tiện truyền thông đại chúng truyền thống thì những loại hình mới dựa trên nền tảng của Internet đã phát triển báo điện tử và mạng xã hội như Facebook, Zalo, Youtube... Điều này đã thúc đẩy trình độ dân trí

phát triển, làm thay đổi rõ rệt đời sống của nhân dân trên mọi mặt. Truyền thông đại chúng gần như trở thành một thiết chế quyền lực quan trọng sau quyền lập pháp, hành pháp và tư pháp, nó có vai trò to lớn trong mọi lĩnh vực đời sống xã hội, trong đó có việc phát huy dân chủ ở cơ sở của nước ta hiện nay.

2. Tổng quan nghiên cứu

Cho đến nay, đã có rất nhiều nhà khoa học và công trình khoa học nghiên cứu các vấn đề liên quan đến vai trò của truyền thông đại chúng với việc thực hiện dân chủ ở cơ sở của Việt Nam, trong đó tiêu biểu là một số công trình nghiên cứu như: Tô Thị Oanh (2003), “Vai trò của truyền thông đại chúng trong kiểm soát quyền lực nhà nước ở Việt Nam hiện nay”, luận văn thạc sỹ Chính trị học Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội; Lưu Văn An (2008), “Vai trò của truyền thông đại chúng trong đời sống chính trị các nước phương Tây”, Tạp chí Thông tin Khoa học Xã hội; Lưu Văn An (2008), “Truyền thông đại chúng trong hệ thống tổ chức quyền lực chính trị ở các nước tư bản phát triển”, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội; Lê Thanh Bình (2008), “Truyền thông đại chúng và phát triển xã hội”, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội; Tạ Ngọc Tấn (2011), “Truyền thông đại chúng”, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội; Nguyễn Văn Dũng (2011), “Báo chí và dư luận xã hội”, Nxb. Lao động, Hà Nội; Dương Xuân Sơn (2012), “Giáo trình lý luận báo chí truyền thông”, Nxb. Giáo dục Việt Nam, Hà Nội; Phan Xuân Sơn (2002), “Các đoàn thể nhân dân với việc đảm bảo dân chủ ở cơ sở hiện nay”, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội; Hoàng Chí Bảo (2007), “Dân chủ và dân chủ ở cơ sở nông thôn trong tiến trình đổi mới”,

Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội; Hồ Thị Thanh Hiền (2007), “Luật tục Jorai với việc thực hiện dân chủ ở cơ sở ở tỉnh Gia Lai hiện nay”, luận văn thạc sỹ Triết học Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội; Dương Thị Khánh Ly (2010), “Thực hiện quy chế dân chủ ở cơ sở hiện nay”, luận văn thạc sỹ Chính trị học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội; Trần Công Trung (2012), “Thực hiện pháp luật về dân chủ ở cơ sở trên địa bàn tỉnh Quảng Bình”, luận văn thạc sỹ Lý luận, Lịch sử Nhà nước và Pháp luật, Đại học Quốc gia Hà Nội; Nguyễn Trung Thành (2015), “Dân chủ ở cơ sở trong xây dựng nông thôn mới ở Việt Nam hiện nay”, luận văn thạc sỹ Chính trị học, Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Vũ Thị Thanh Huyền (2017), “Tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ trong thực hiện quy chế dân chủ ở cơ sở ở huyện Mỹ Yên, tỉnh Hưng Yên”, luận văn thạc sỹ Hồ Chí Minh học, Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Nguyễn Bích Thủy (2018), “Thực hiện pháp luật về dân chủ ở cơ sở ở cấp xã, thực tiễn tại Vĩnh Phúc”, luận văn thạc sỹ Luật Hiến pháp và Luật Hành chính, Đại học Quốc gia Hà Nội; Châu Thị Kiều Trang (2019), “Đánh giá sự tham gia của người dân trong thực hiện dân chủ ở cơ sở trên địa bàn thành phố Cà Mau”, luận văn thạc sỹ Quản lý công, trường Đại học Kinh tế thành phố Hồ Chí Minh.

Các công trình nghiên cứu trên đã góp phần làm sáng tỏ những tác động và vai trò của truyền thông đại chúng trong đời sống chính trị. Ngoài ra, những công trình nghiên cứu trên cũng chỉ ra thời cơ và thách thức của việc phát huy dân chủ ở cơ sở trong tình hình mới. Chính vì thế, việc nghiên cứu vai trò của truyền thông đại chúng đối với việc phát huy dân chủ ở cơ sở của Việt Nam hiện nay sẽ bổ sung cơ sở lý luận cho công tác lý luận của Đảng ta, từ đó có thể cung cấp cơ sở khoa học trong quá trình hoạch định chính sách giúp cho việc phát huy dân chủ ở cơ sở mang lại hiệu quả và thiết thực hơn trong giai đoạn hiện nay.

3. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng một số phương pháp cơ bản như: Phương pháp kế thừa và phương pháp phân tích tài liệu sơ cấp, thứ cấp, kết hợp với các thao tác tổng hợp, so sánh và phân tích.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Một số vấn đề về truyền thông đại chúng

Truyền thông đại chúng là một khái niệm có nội hàm tương đối rộng và chưa được thống nhất trong việc định nghĩa. Do đó, để tiếp cận với định nghĩa của truyền thông đại chúng, trước tiên chúng ta cần phải tiếp cận với các khái niệm có liên quan như: Truyền thông đại chúng, các phương tiện thông tin đại chúng.

Thuật ngữ “truyền thông” có nguồn gốc từ tiếng Latin Commune nghĩa là chung hay cộng

đồng. Nội hàm của nó là nội dung, cách thức, con đường, phương tiện để đạt tới sự hiểu biết lẫn nhau giữa cá nhân với cá nhân, cá nhân với cộng đồng xã hội. Nhờ truyền thông - giao tiếp mà con người tự nhiên trở thành con người xã hội. Cụm từ “đại chúng” (mass) có nghĩa là số nhiều, số đông, đa số, quần chúng, đại chúng. Các phương tiện thông tin đại chúng là các phương tiện được sử dụng để truyền đạt thông tin đến công chúng. Hiện nay, có 07 loại hình của truyền thông đại chúng là báo in, sách, điện ảnh, phát thanh, truyền hình, quảng cáo, Internet, băng đĩa hình ảnh và âm thanh. Trong đó các loại hình truyền thông đại chúng hiện đại thông qua Internet như các báo điện tử và các mạng xã hội như Facebook, Zalo, Youtube... có ảnh hưởng và độ lan tỏa rất lớn đối với cộng đồng.

Từ việc tìm hiểu các khái niệm thành phần trên, chúng tôi thống nhất với khái niệm truyền thông đại chúng của tác giả Lưu Văn An như sau “Truyền thông đại chúng là hoạt động chuyên giao các thông tin có tính phổ biến trong xã hội một cách rộng rãi và công khai thông qua các phương tiện thông tin đại chúng” (An, 2008, tr.10). Khi tiếp cận khái niệm truyền thông đại chúng, chúng ta có thể rút ra được một số đặc điểm cơ bản của truyền thông đại chúng như sau: *thứ nhất* là tính phong phú, đa dạng nhiều chiều; *thứ hai* là tính tương tác; *thứ ba* là tính mục đích; *thứ tư* là tính thời sự; *thứ năm* là tính đa phương tiện; *thứ sáu* là tính định kỳ, đều đặn; *thứ bảy* là tính phổ cập; *thứ tám* là tính công khai, nhất quán. Dựa trên 08 đặc điểm cơ bản trên và thực tiễn hoạt động ngày nay chúng ta có thể đúc kết được những chức năng cơ bản của truyền thông đại chúng: *Một là*, chức năng thông tin. *Hai là*, chức năng tư tưởng, chính trị và định hướng dư luận xã hội. *Ba là*, chức năng giám sát, quản lý và phân biệt xã hội. *Bốn là*, chức năng văn hóa, giáo dục và giải trí. *Năm là*, chức năng kinh tế và dịch vụ.

Hiện nay, với sự hỗ trợ của các phương tiện hiện đại, truyền thông đại chúng ngày càng phát huy vai trò theo “hướng tác động vào công chúng xã hội (Nhân dân các vùng miền, cả nước, khu vực hay cộng đồng quốc tế) để thông tin, chia sẻ, nhằm lôi kéo và tập hợp giáo dục, thuyết phục và tổ chức đông đảo công chúng xã hội và nhân dân nói chung tham gia giải quyết các vấn đề về kinh tế, văn hóa, xã hội đã và đang đặt ra” (Son, 2012, tr.30).

4.2. Một số vấn đề về dân chủ ở cơ sở

Hệ thống chính trị ở nước ta gồm bốn cấp: Trung ương; tỉnh/thành phố trực thuộc Trung ương; huyện/quận và tương đương, xã/phường và tương đương. Cấp cơ sở là cấp xã, phường, cơ quan, doanh nghiệp... Đây là nơi trực tiếp thực hiện đường lối của Đảng và chính sách, pháp luật của nhà nước, là nơi gần gũi, gắn bó với nhân dân nhất. Phát huy có hiệu quả dân chủ ở cơ sở là một nhiệm vụ quan trọng trong tiến trình thực hiện dân chủ trên cả nước.

Đề cao dân chủ ở cơ sở, V.I. Lênin từng khẳng định: “Không phải chỉ tuyên truyền về dân chủ, tuyên bố sắc lệnh về dân chủ là đủ, không phải chỉ giao trách nhiệm thực hiện chế độ dân chủ cho “những người đại diện” là đủ. Cần xây dựng ngay chế độ dân chủ bắt đầu từ cơ sở, dựa vào sáng kiến của bản thân quần chúng, với sự tham gia thật sự của quần chúng vào tất cả đời sống của nhà nước, không có “sự giám sát” từ trên, không có quan lại” (Lênin, 2005, tr.336-337).

Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng đã khẳng định quyền lực nhà nước là của nhân dân và nhấn mạnh việc thực hiện dân chủ ở từng địa phương, từng cơ sở, từng cán bộ, từng nhân dân và từng công việc cụ thể; phải làm cho dân hiểu được quyền lợi và nghĩa vụ của mình trong vai trò là người làm chủ đất nước. Vì vậy, Người đặt ra yêu cầu: “Bất cứ việc gì đều phải bàn bạc với dân, hỏi ý kiến và kinh nghiệm của dân, cùng với dân đặt kế hoạch cho thiết thực với hoàn cảnh địa phương” (*Hồ Chí Minh toàn tập (Tập 6)*, 2011, tr.233).

Trong các Nghị quyết của Đảng, trong hiến pháp và pháp luật, vấn đề tôn trọng quyền lực nhân dân, mở rộng dân chủ xã hội chủ nghĩa, phát huy quyền làm chủ của nhân dân luôn là một nội dung quan trọng. Tại Hội nghị lần thứ ba của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa VIII (1997), Đảng ta xác định “tiếp tục phát huy tốt hơn nữa quyền làm chủ của nhân dân qua các hình thức dân chủ đại diện và dân chủ trực tiếp để nhân dân tham gia xây dựng và bảo vệ nhà nước, nhất là việc giám sát, kiểm tra của nhân dân với hoạt động của cán bộ, công chức nhà nước” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 1997, tr.41). Trên cơ sở đó, ngày 18/02/1998, Bộ Chính trị đã ban hành Chỉ thị số 30-CT/TW ngày 18/02/1998 về xây dựng và thực hiện Quy chế dân chủ ở cơ sở với mục đích ban hành Quy chế dân chủ ở cơ sở có tính pháp lý, yêu cầu mọi người, mọi tổ chức ở cơ sở đều phải nghiêm chỉnh thực hiện. Quy chế dân chủ cần được xây dựng cho từng loại cơ sở xã, phường, doanh nghiệp, bệnh viện, trường học, viện nghiên cứu, cơ quan hành chính... phù hợp với từng loại cơ sở. Có thể nói, Chỉ thị 30-CT/TW là một bước tiến đáng kể trong thực hiện dân chủ ở cơ sở, là định hướng chính trị pháp lý để ban hành các văn bản quy phạm pháp luật nhằm thể chế hóa các nội dung quan điểm, lãnh đạo của Đảng về vấn đề này như Nghị quyết số 45/1998/NQ-UBTVQH10 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội ngày 26/02/1998 về việc ban hành Quy chế thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn; Nghị định số 29/1998/NĐ-CP ngày 11/5/1998 của Chính phủ về việc ban hành Quy chế dân chủ ở xã, phường, thị trấn đã được pháp điển hóa thành Pháp lệnh số 34/2007/UBTVQH11 ngày 20/4/2007 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội khóa XI về thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn. Điều 6, Hiến pháp 2013 cũng quy định “Nhân dân thực hiện quyền lực nhà nước bằng dân chủ trực tiếp, bằng dân chủ đại

diện thông qua Quốc hội, Hội đồng nhân dân và thông qua các cơ quan khác của nhà nước” (Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, 2014, tr.10). Ngày 09/01/2015, Chính phủ đã ra Nghị định số 04/2015/NĐ-CP về việc thực hiện dân chủ trong hoạt động của cơ quan hành chính nhà nước và đơn vị sự nghiệp công lập. Văn kiện Đại hội XII của Đảng (2016) cũng đã khẳng định, tiếp tục phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân. Dân chủ phải được thực hiện đầy đủ, nghiêm túc trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. “Bảo đảm để nhân dân tham gia ở tất cả các khâu của quá trình đưa ra những quyết định liên quan đến lợi ích, cuộc sống của nhân dân, từ nêu sáng kiến, tham gia thảo luận, tranh luận đến giám sát quá trình thực hiện” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2016, tr.169). “Và một trong những trọng tâm của quá trình xây dựng đất nước là tiếp tục thực hiện tốt dân chủ ở cơ sở” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2016, tr.38).

Trong lịch sử phát triển của nhân loại và ở Việt Nam, có hai hình thức chủ yếu để nhân dân thực hiện quyền làm chủ của mình, đó là dân chủ trực tiếp và dân chủ gián tiếp. Dân chủ ở cơ sở chủ yếu được thực hiện qua hình thức dân chủ trực tiếp. Qua đó, nhân dân có thể tham gia trực tiếp vào việc quản lý nhà nước và xã hội một cách có hiệu quả nhất. Ở phạm vi cơ sở, dân chủ trực tiếp được thực hiện theo cơ chế “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra”.

Có thể thấy rằng, dân chủ ở cơ sở có ý nghĩa hết sức quan trọng trong nền dân chủ xã hội chủ nghĩa cùng hướng tới mục tiêu xây dựng Nhà nước thật sự của nhân dân, do nhân dân và vì nhân dân. Vì thế, việc phát huy dân chủ ở cơ sở là điều cần thiết, nó là nền tảng, động lực cơ bản cho sự phát triển xã hội. Phát huy dân chủ ở cơ sở về nội dung là tổng hợp những hoạt động nhằm bảo đảm thực hiện quyền làm chủ của nhân dân. Đó là nhân dân có quyền được biết, được tham gia ý kiến, được kiểm tra, giám sát những việc có liên quan trong quyền hạn của mình nhằm ngăn ngừa những hành vi tham nhũng, phiến hà, sách nhiễu nhân dân. Về hình thức, phát huy dân chủ ở cơ sở là toàn bộ những cách thức, quy trình, thủ tục thực tế các quyền dân chủ của nhân dân được biết, được tham gia ý kiến, kiểm tra, giám sát những việc có liên quan theo quy định của pháp luật.

Phát huy dân chủ ở cơ sở có ý nghĩa hết sức quan trọng đối với sự phát triển đất nước, không chỉ góp phần củng cố, kiện toàn tổ chức đảng, chính quyền, các đoàn thể nhân dân ở cơ sở, không chỉ là giải pháp để hạn chế sự tha hóa quyền lực, chống quan liêu, tham nhũng trong bộ máy công quyền mà nó còn là động lực, là phương thức hữu hiệu khơi dậy sức mạnh của khối đại đoàn kết toàn dân, phát huy mọi tiềm năng, trí tuệ của quần chúng nhân dân trong quá trình xây dựng và bảo vệ tổ quốc.

4.3. Vai trò của truyền thông đại chúng đối với

việc phát huy dân chủ ở cơ sở

Trên cơ sở thực hiện các chức năng cơ bản, truyền thông đại chúng có vai trò hết sức quan trọng trong phát huy dân chủ ở cơ sở, cụ thể là hỗ trợ cho hệ thống chính trị cấp cơ sở và cả nhân dân trong việc giúp “dân biết, dân bàn, dân làm và dân kiểm tra” ngày một hiệu quả.

Thứ nhất, truyền thông đại chúng có thể phát huy việc “dân biết” ngày một nhanh chóng và thiết thực hơn trong việc phát huy dân chủ ở cơ sở

Các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở thông qua truyền thông đại chúng có thể phổ biến, tuyên truyền sâu rộng các chủ trương, đường lối, nghị quyết của Đảng, chính sách, pháp luật của nhà nước; công khai các chế độ, chính sách liên quan trực tiếp đến nhân dân, như các chính sách an sinh xã hội như việc làm, lao động, tiền lương, trợ cấp, bảo hiểm... Các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở còn có thể công khai rộng rãi cho nhân dân biết các đề án quy hoạch phát triển kinh tế, xã hội, quy hoạch đô thị, kết cấu hạ tầng, quy hoạch sử dụng đất đai... Bên cạnh đó, còn có thể cập nhật các thông tin chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội, pháp luật... thời sự trong và ngoài nước cho nhân dân nắm rõ. Hiện nay, cả nước và nhân loại đang chung tay ứng phó với đại dịch COVID-19, truyền thông đại chúng đã giữ một vai trò hết sức quan trọng trong việc đồng hành cùng nhà nước và nhân dân thông tin, tuyên truyền, phòng chống dịch hiệu quả.

Ngoài ra, truyền thông đại chúng giúp nhân dân có rất nhiều cơ hội để nắm bắt những thông tin về tình hình trong nước và thế giới một cách dễ dàng.

Thứ hai, truyền thông đại chúng giúp “dân bàn” theo đúng sự thật, đúng chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và nhà nước, với tinh thần xây dựng, tích cực hơn trong việc phát huy dân chủ ở cơ sở

Truyền thông đại chúng có tính hai mặt, bên cạnh tính tích cực thì nếu thông tin truyền đi mang tính tiêu cực, thì nó cũng tạo ra những ảnh hưởng tiêu cực đối với các đối tượng công chúng trong xã hội. Đối với những công chúng có trình độ nhận thức chưa cao, không có khả năng chất lọc thông tin, nếu thông tin từ truyền thông đại chúng mang tính tiêu cực thì dễ bị lôi kéo và có những tác động không tốt đối với bản thân và xã hội. Bên cạnh đó, các thế lực thù địch trong và ngoài nước luôn tìm cách để chống phá cách mạng Việt Nam với những hình thức đa dạng hơn, tinh vi hơn. Chúng lợi dụng triệt để sức mạnh của truyền thông nhằm tung ra những thông tin sai lệch để dụ dỗ, lôi kéo và kích động nhân dân.

Bên cạnh việc chống lại các luận điệu xuyên tạc của các thế lực chống phá cách mạng thì trong thực tiễn khi có các vấn đề chính trị, thời sự diễn biến phức tạp, truyền thông đại chúng sẽ thông

qua các phương tiện truyền thông chính thống đưa tin kịp thời, chính xác, sâu rộng đúng với thực tế, đúng quan điểm, chủ trương, chính sách, pháp luật nhằm chấn chỉnh tư tưởng trước những thông tin đa chiều, thiếu chính xác, tránh gây hoang mang, tránh nguy cơ dẫn đến những suy nghĩ, những bình luận và hành động tiêu cực ở một vài cá nhân, gây hiệu ứng không tốt trong cộng đồng.

Với các chức năng và ưu thế của mình, truyền thông đại chúng có thể thực hiện tốt vai trò chống lại các quan điểm đối lập hoặc những thông tin sai lệch bằng những việc làm cụ thể như: Tham gia quảng bá sự kiện, hiện tượng để đồng bào tầng lớp xã hội được biết và bày tỏ thái độ; Cung cấp thông tin đa dạng, nhiều chiều, sâu sắc giúp quá trình đánh giá của công chúng đối với sự kiện, hiện tượng khách quan hơn; Tham gia vào quá trình hình thành quan điểm, cách đánh giá đối với sự kiện, hiện tượng thông qua quá trình bình luận; Phân tích, làm sáng tỏ mối liên hệ của sự kiện, hiện tượng với lợi ích của cộng đồng, quốc gia hay nhóm xã hội. Những việc làm cụ thể trên đã góp phần tạo nên ở nhân dân cách đánh giá vừa khách quan, vừa dân chủ, tạo nên tính tự giác cho quá trình tiếp nhận thông tin và hình thành dư luận xã hội tích cực.

Thứ ba, truyền thông đại chúng giúp “dân làm” đúng và tốt hơn trong việc phát huy dân chủ ở cơ sở

Thông qua chức năng tư tưởng, chính trị truyền thông đại chúng tác động đến nhận thức của công chúng, thuyết phục công chúng thay đổi về nhận thức. Từ nhận thức sẽ tác động đến hành động và ứng xử đúng pháp luật, nghĩa là nhận thức được “thông” sau khi thông tin được “truyền” từ chính quyền nhà nước đến nhân dân. Ứng xử của công chúng được lặp đi lặp lại sẽ thành nề nếp, tập quán, cuối cùng trở thành những chuẩn mực của xã hội. Nhờ đến truyền thông đại chúng mà những vấn đề này được xã hội chấp nhận và lan truyền nhanh chóng trong công chúng. Việc thực hiện theo đúng đường lối, chính sách, pháp luật trở thành tự giác, các phần việc huy động nhà nước và nhân dân cùng làm được thực hiện một cách tự nguyện vì sự phát triển chung.

Có thể thấy, công tác tuyên truyền, phổ biến và giáo dục những quan điểm, chính sách của Đảng, nhà nước luôn có vị trí, vai trò vô cùng quan trọng trong quá trình xây dựng đất nước và đặc biệt là phát huy dân chủ ở cơ sở. Đây là trách nhiệm của toàn bộ hệ thống chính trị, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam và sự điều phối, tổ chức thực hiện của các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở và các tổ chức đoàn thể. Đây là khâu then chốt, quan trọng để chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của nhà nước thực sự đi vào cuộc sống, đi vào ý thức, hành động của từng chủ thể trong xã hội. Truyền thông đại chúng tác động vào thế giới tinh thần của con người, hình

thành một ý thức tiến bộ xã hội và khoa học. Trên cơ sở nhận thức đúng đắn, có lập trường tư tưởng, chính trị vững vàng, hình thành nên tính tự giác, tự nguyện của mỗi người, có tinh thần kỷ luật cao. Nhân dân tự giác, tự nguyện thực hiện đúng theo chủ trương, chính sách, của Đảng và nhà nước. Với vai trò giáo dục tư tưởng, chính trị truyền thông đại chúng liên kết các thành viên riêng lẻ của xã hội thành một khối thống nhất trên cơ sở lập trường chính trị chung với trách nhiệm và thái độ tích cực để xây dựng và bảo vệ tổ quốc. Có thể thấy rằng, những điều này không chỉ có ý nghĩa to lớn trong lĩnh vực tinh thần của xã hội mà còn là một trong những điều kiện quan trọng để phát huy nguồn lực trong các lĩnh vực kinh tế, xã hội cũng như để tập hợp quần chúng phát huy những tiềm năng to lớn của nhân dân nhằm chung tay xây dựng đất nước.

Thứ tư, truyền thông đại chúng giúp “dân bàn” và “dân kiểm tra” hiệu quả trong việc phát huy dân chủ ở cơ sở

Trong xây dựng hệ thống chính trị, việc hướng tới một chính quyền gần dân, thấu hiểu tâm tư, nguyện vọng của nhân dân không chỉ là mong muốn của toàn xã hội mà còn là mục tiêu của các cấp chính quyền tại nhiều quốc gia. Ngày nay, cùng với sự phát triển của khoa học - công nghệ, các giao thức kết nối thông qua truyền thông đại chúng cũng liên tục phát triển, không chỉ tạo điều kiện để mỗi cá nhân giao tiếp hiệu quả hơn, thể hiện chính kiến, kiến nghị thuận lợi hơn mà còn là cơ hội để các cơ quan, tổ chức ở cơ sở có thêm kênh tiếp xúc với nhân dân.

Hiện nay, nhiều cơ quan, tổ chức ở địa phương, cơ sở đã tận dụng những ưu thế của truyền thông đại chúng để giải quyết công việc và kết nối thông tin đến mọi tầng lớp nhân dân. Công ty Điện lực thành phố Hồ Chí Minh đã triển khai một số dịch vụ khách hàng qua tiện ích Zalo, được khách hàng đánh giá cao (2016). Công an thành phố Đà Nẵng mở trang Facebook “Cảnh sát giao thông thành phố Đà Nẵng” để nhân dân và khách du lịch có thể tương tác, cung cấp thông tin, gửi kiến nghị, hình ảnh vi phạm về trật tự, an toàn giao thông cũng như những bất cập trong tổ chức giao thông trên địa bàn (2016); trên cơ sở khai thác những tiện ích của mạng này, Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Nai đã triển khai thêm kênh giải quyết thủ tục hành chính cho nhân dân như: Tra cứu tiến độ giải quyết hồ sơ, gửi tin nhắn thông báo tiến độ giải quyết hồ sơ, biên nhận điện tử ZMS, thu thập ý kiến phản hồi của công dân (2017)... Những kênh thông tin này đã phát huy hiệu quả, là một minh chứng thiết thực cho việc các cấp chính quyền nên chủ động tương tác, lắng nghe tâm tư, nguyện vọng của nhân dân thông qua truyền thông đại chúng.

Đối với lãnh đạo cấp cơ sở, truyền thông đại chúng cũng đang được coi là kênh thông tin hữu ích, giúp tiếp nhận và giải quyết phản ánh, khiếu

nại của nhân dân nhanh chóng và hiệu quả hơn. Đặc biệt trong thời gian vừa qua, truyền thông đại chúng cũng đã phát huy vai trò kiểm tra, giám sát hiệu quả trong cuộc chiến chống đại dịch COVID-19.

Không những áp dụng trong chính quyền mà truyền thông đại chúng cũng được vận dụng rộng rãi trong tổ chức Đảng, mặt trận tổ quốc và các đoàn thể ở cơ sở... trong công tác kiểm tra, giám sát, phản biện xã hội. Việc tham gia, thành lập các trang mạng do các tổ chức như Đoàn Thanh niên, Hội Liên hiệp Phụ nữ, Hội Nông dân... quản lý có tác dụng đoàn kết, tập hợp; kịp thời nắm bắt tâm tư, nguyện vọng hay tiếp nhận các đề xuất, kiến nghị, thông tin phản ánh của các lực lượng thanh niên, phụ nữ, nông dân... một cách hiệu quả.

5. Thảo luận

Qua hơn 22 năm triển khai và thực hiện Quy chế dân chủ ở cơ sở theo tinh thần chỉ thị số 30-CT/TW ngày 18/02/1998 của Bộ Chính trị và hiện thực hóa các nghị định, pháp lệnh về thực hành dân chủ ở cơ sở đã chứng minh khá rõ tác động có ý nghĩa chiến lược của việc phát huy dân chủ ở cơ sở đối với mọi mặt của đời sống xã hội. Tuy nhiên, bên cạnh những thành tựu đạt được thì việc thực hiện này ở nhiều lúc, nhiều nơi vẫn còn tồn tại một số hạn chế. Chính vì vậy, việc phát huy dân chủ ở cơ sở là nhu cầu cần thiết và luôn cần được quan tâm. Một trong những giải pháp hữu hiệu đó chính là vận dụng tối đa vai trò của truyền thông đại chúng nhằm tăng cường hơn nữa việc phát huy dân chủ ở cơ sở, nâng cao đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân trong cả nước. Để phát huy có hiệu quả vai trò của truyền thông đại chúng trong việc này cần lưu ý một số vấn đề sau:

Các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở cần thông qua truyền thông đại chúng đưa tin nhanh chóng, chính xác, đầy đủ với nhiều hình thức đa dạng, đáp ứng nhu cầu được biết thông tin của nhân dân. Bên cạnh đó, nhân dân hãy tìm cho bản thân những nguồn cung cấp thông tin có thể tin tưởng được qua những loại hình truyền thông đại chúng truyền thống, còn đối với truyền thông đại chúng hiện đại, có thể tìm những trang tin điện tử có xuất bản từ báo in, báo mạng, trang đã được kiểm duyệt hoặc của các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở để có được một thông tin chính xác.

Các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở cũng cần thúc đẩy nhiều diễn đàn trao đổi, thảo luận, thiết lập nhiều kênh để tiếp nhận thông tin phản ánh của nhân dân trên không gian mạng đặc biệt là mạng xã hội. Nhân dân cần phải tham gia tích cực vào những diễn đàn này và phản hồi kịp thời những thông tin từ thực tế giúp phát huy vai trò của mình trong khâu dân bàn theo một phương thức mới.

Các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở cần giúp cho nhân dân nhận thức đúng vai

trò của truyền thông đại chúng; tuyên truyền những chủ trương, đường lối, chính sách, pháp luật của Đảng và nhà nước đến rộng rãi quần chúng nhân dân. Điều này góp phần nâng cao hiệu quả tuyên truyền, giúp nhân dân hiểu rõ và làm tốt hơn.

Các cơ quan, tổ chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở cần tăng cường sử dụng và phát huy mặt tích cực của truyền thông đại chúng góp phần tạo dựng cầu nối giữa nhân dân với chính quyền, giúp dân kiểm tra tốt hơn trong phát huy dân chủ ở cơ sở. Nhân dân có một kênh mới để phản hồi, nói lên tiếng nói của mình, bảo vệ các quyền và lợi ích chính đáng. Ngoài ra, nhân dân có thể đề xuất ý kiến, sáng kiến giải quyết các vấn đề, tạo ra sự đồng

thuận cao trong dân chúng.

6. Kết luận

Thực tế cho thấy, truyền thông đại chúng ngày càng thể hiện rõ vai trò của mình trong việc phát huy dân chủ ở cơ sở. Do đó, hệ thống chính trị ở cơ sở nước ta cần có những bước đi mang tính đột phá về ứng dụng những công cụ của truyền thông đại chúng hiện đại nhằm phát huy quyền làm chủ thực sự của nhân dân để “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra” hiệu quả hơn. Trong đó, trọng tâm xây dựng một nền hành chính công được số hóa hiện đại, giúp khẳng định vị thế, vai trò là chủ của nhân dân, vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh.

Tài liệu tham khảo

- An. L. V. (2008). *Truyền thông đại chúng trong hệ thống tổ chức quyền lực chính trị ở các nước tư bản phát triển*. Hà Nội: Nxb. Lý luận chính trị.
- Anh, M. (2017). *Sử dụng mạng xã hội giúp chính quyền gần dân*. Truy cập 18/10/2020, từ <https://nhandan.com.vn/binh-luan-phephan/su-dung-mang-xa-hoi-giup-chinh-quyen-gan-dan-301254/>.
- Bảo, H. C. (2007). *Dân chủ và dân chủ ở cơ sở nông thôn trong tiến trình đổi mới*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
- Đảng Cộng sản Việt Nam. (1997). *Văn kiện Hội nghị lần thứ ba của Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa VIII*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
- Đảng Cộng sản Việt Nam. (2016). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia – Sự thật.
- Hồ Chí Minh Toàn tập (Tập 6)*. (2011). Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia – Sự thật.
- Hồ Chí Minh Toàn tập (Tập 10)*. (2011). Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia – Sự thật.
- V.I. Lê-nin Toàn tập (Tập 31)*. (2005). Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
- Quang, T. Đ. (2016). *Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư - Thời cơ phát triển và thách thức an ninh phi truyền thống*. Bài phát biểu tại Lễ khai khóa Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh năm 2016.
- Quốc hội Nước CHXHCN Việt Nam. (2014). *Hiến pháp Nước cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật.
- Son, D. X. (2012). *Giáo trình lý luận báo chí truyền thông*. Hà Nội: Nxb. Giáo dục Việt Nam.

THE ROLES OF MASS MEDIA FOR THE CURRENT PROMOTION OF GRASSROOTS DEMOCRACY IN VIETNAM

Nguyen Thi Kim Que^a; Tran Truong Gia Bao^b

^a Can Tho University

Email: ntkque@ctu.edu.vn

^b Can Tho City

Email: giabaocantho@gmail.com

Received: 21/10/2020

Reviewed: 05/11/2020

Revised: 09/11/2020

Accepted: 12/11/2020

Released: 20/11/2020

DOI:

<https://doi.org/10.25073/0866-773X/476>

Abstract

The paper focuses on researching the mass media, the grassroots democracy and the roles of the mass media in promoting grassroots democracy in Vietnam today. By using some basic methods such as inheritance, document analysis, and synthesis operations, comparison. The paper has clarified the roles of the mass media in promoting grassroots democracy. Thereby providing the scientific foundation for policy making and effective implementation of the grassroots democracy promotion in our country in the current period.

Keywords

The mass media; The democracy; The promotion of grassroots democracy.